

Pejo Ćosković. *Susret sa zagubljenom poviješću*. Područje Bosanske Gradiške u razvijenom srednjem vijeku: Vikarijat Banjalučke biskupije, Zagreb, 2001. 212 str.

Znanstvenoistraživački rad prof. Peje Ćoskovića posvećen je povijesti srednjovjekovne bosanske države i društva te složenih crkvenih prilika. Napisao je niz radova vezanih uz tu tematiku kao i monografiju *Bosanska Kraljevina u prijelomnim godinama 1443. - 1446*. I ta je knjiga, kako sam autor kaže u *Predgovoru* (7. str.) , nastala iz nerealiziranog projekta pisanja monografije o Bosanskoj Gradiški od najstarijih vremena do naših dana. Projekt, nažalost, nije zgotovljen zbog velikih političkih promjena nastalih raspadom jugoslavenske države. Rukopise što ih je autor pripremio za navedenu monografiju, a odnose se na razdoblje razvijenog srednjeg vijeka od kraja XI. stoljeća do propasti Jajačke banovine potkraj 1527. godine, iskoristio je i razradio u ovom djelu.

Ova knjiga intrigantnog naslova svakako zaslužuje pozornost, kako šireg tako i užeg čitateljstva, ponajprije zbog činjenice da se o toj tematici nije puno pisalo kao i činjenici da je nastala na temelju proučavanja izvorne građe, te na svjetlo dana iznosi nove poglede na tu problematiku. Knjiga broji 212 stranica koje čine *Znanstvenoistraživačka nastojanja i rezultati* (9. - 13.), razradu zadane teme, dok se preostali dio odnosi na *Zaključno razmatranje* na hrvatskom jeziku (143. - 145.) i *Concluding remarks* na engleskom jeziku (147. - 149.), *Popis kratica* (150. - 155.) kao i opsežan *Popis izvora i literature* (155. - 183.) kojima se autor služio.

Autor je tematiku srednjovjekovnog povijesnog razvitka bosansko-gradiškog područja razradio u tri poglavlja što odgovaraju trima nejednakim vremenskim razdobljima. Poglavlja su popraćena crno-bijelim ilustracijama, slikama i kartama.

Prvo poglavlje (*Pod vlašću Arpadovića*, 13. - 47.) obuhvaća razdoblje od 1091. do 1295, tj. 1301. godine i poklapa se s trajanjem vlasti Arpadovića u hrvatskim zemljama. Na temelju izvorne građe - kraljevskih darovnica, isprava o založbinama i kupoprodajnih ugovora - autor donosi zanimljive zaključke o promjenama u vlasničkim odnosima odnosno feudalnom razvitku u to vrijeme. Iznosi i zanimljive zaključke o zemljištu što je u posjed cistercitima iz Kostanjevice darovao kralj Bela IV. 1258. godine kao i sukobu Babonića s pristašama Andrije III., hrvatsko-ugarskog kralja. Nudi nam i tumačenje za prvi spomen naselja Gradiška (isprava Tomasine Morosini iz 1295. godine, kojom je ona Grubačevim sinovima Tvrdislavu i Blažu u znak zahvalnosti i odanosti što su je iskazali njenu sinu Andriji III. darovala polovicu pristojbe od skelarine), jasno razlikujući istoimena naselja na desnoj, odnosno na lijevoj obali Save.

Drugo poglavlje pod nazivom *Sporo primicanje Bosne 1295. - 1463.* (47. - 93.) bavi se razvojem feudalnih odnosa u hrvatskim zemljama pod Krunom sv. Stjepana. U tom se poglavlju prof. Čošković osvrće na propadanje lokalnog plemstva koje zbog novčanih poteškoća zalaže svoje posjede, najčešće kod ljudi koji nisu iz tih krajeva, i obično ih gubi jer ih do ugovorenog roka ne uspijeva otkupiti. Navodi nam tako nekoliko isprava koje to potvrđuju. Bosanskogradiško područje dolazi polako pod bosanski utjecaj napose za Tvrtka I. i za vojvode Hrvoja koji je kraće vrijeme vladao tim krajem i ratovao s hrvatsko-ugarskim kraljem Sigismundom koji je 1416. godine nad tim krajem uspostavio svoju vlast. Autor nas upozorava i na činjenicu da u smjenama vlasti nije bilo selidbenih kretanja domaćeg stanovništva. Godine 1435. kralj je knezovima Blagajskim založio grad Vrbas što ga kasnije preuzima knez Martin Frankopan.

Treće poglavlje posvećeno je razdoblju (*Razdoblje Jajačke banovine 1463. - 1527.*, 93. - 143.) Jajačke banovine 1463. - 1527. godine jer je njezinim osnutkom bosanskogradiško područje uključeno u njezin sastav. Autor iznosi zapažanja iz izvorne građe što su vezana uz turska razaranja i pustošenja tih imanja što je dovelo do raseljavanja stanovništva koje je svjesno turske opasnosti prodavalo i mijenjalo svoje posjede te bježalo u sigurnija područja. Potkraj 1527. godine Turci su zavlitali donjoslavonskim županijama, a Gradišku na lijevoj strani Save, osvojili su 1536. godine. Autor nas na kraju upućuje na problem etničkih i konfesionalnih promjena na bosanskogradiškom području što svakako zaslužuje posebnu znanstvenu pozornost i obradu.

Knjiga prof. Peje Čoškovića važan je korak u istraživanju srednjovjekovnog bosanskogradiškog područja kao i poticaj daljnjem znanstvenom i istraživačkom proučavanju povijesti toga kraja.

Tanja Kolar Janković

ISSN 1846-3819

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe

broj 1 i 2 (God. I)

Osijek, 2006./2007.

POVIJESNI ZBORNİK
godišnjak za kulturno i povijesno naslijeđe
br. 1 i 2, Osijek 2006./2007.

Nakladnik:

Odsjek za povijest – Filozofski fakultet Osijek

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Ana Pintarić, dekanica

Izv. prof. dr. sc. Ivan Balta, predstojnik Odsjeka za povijest

Uredništvo:

Prof. dr. sc. Pavo Živković, Filozofski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. Slobodan Čače, Sveučilište u Zadru

Prof. dr. sc. Mithad Kozličić, Sveučilište u Zadru

Prof. dr. fra Marko Karamatić, Franjevačka teologija, Sarajevo

Prof. dr. sc. Marjan Dimitrijević, Institut za nacionalna istorija, Skopje

Izv. prof. dr. sc. Ivan Balta, Filozofski fakultet u Osijeku

Doc. dr. sc. Miroslav Akmadža, Filozofski fakultet u Osijeku

Izv. prof. dr. sc. Azem Kožar, Filozofski fakultet u Tuzli

Prof. dr. sc. Márta Font, Bölcsészettudományi Kar, Pécs

Glavni urednik:

Prof. dr. sc. Pavo Živković

Tajnik uredništva:

Mr. sc. Zlatko Đukić

Lektor i korektor:

Marica Grigić

Računalna obrada i prijelom:

Ivan Nećak

Tisak:

Tiskara Soldo, Vukovar

Naklada: 300 primjeraka